

בשר הפסח החוצה עד שיניחו במקום אחר, שאיסור זה דינו דומה לאיסור הוצאה בשבת, שדוקא אם עשה 'הנחה', אסור (מנחת חינוך מצוה טו אות טו, ודקדק כר מרש"י הנ"ל, שלא פירש שיצא חוץ לחבורה).

מֵאֵן דָּאֲמַר כָּשֶׁר הָאֵל כָּשֶׁר הוּא וּמֵאֵן דָּאֲמַר רָאִי לְאֶכִילָהּ הָאֵל לֹא בִּרְאֵיָהּ הוּא - שנחלקו בדין האבר שיצא [מקצתו], והוא הדין כולו], שתנא קמא סובר שאיסור שבירת עצם באבר אחד, תלוי האם שאר הקרבן כשר, וכיון שישאר הקרבן [שלא יצא] כשר, יש איסור שבירת עצם באבר שיצא, ורבי סובר שאיסור שבירת עצם באבר אחד תלוי האם אותו אבר ראוי לאכילה, וכיון שהאבר שיצא אינו ראוי לאכילה, אין בו איסור שבירת עצם (מרומי שדה; אור שמח קרבן פסח י. ו. וראה תוס' ד"ה אבר, שהניחו דברי הגמ' בתימה).

שְׁבִירַת הָעֵצִים בְּנֶאֱכָא אֵיכָא בִּינְיִיהוּ וְכוּ' וּמֵאֵן דָּאֲמַר רָאִי לְאֶכִילָהּ הָאֵל לֹא בִּרְאֵיָהּ הוּא - ודוקא ב'נא', שהאכול עובר על איסור 'אל תאכלו ממנו נא' (שמות יב, ט), נחשב שיש בו פסול ואינו ראוי לאכילה, אבל 'חי', שגם האוכלו אינו עובר אלא על לאו ואינו מכלל עשה של 'כי אם צלי אש' (שם), ולא חי (ראה לעיל מא, א), אינו נחשב שיש פסול בקרבן, שהקרבן ראוי לאכילה ורק מחוסר צליה, ולכן יש בו איסור שבירת עצם (העדות לגר"ש אלישיב. וראה גם מנחת שלמה).

רַב אֲשִׁי אָמַר כָּל כִּי הָאֵל גִּוְנָא וְדָאִי אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֵצִים דְּהָא וְדָאִי אֵינוֹ רָאִי לְאֶכִילָהּ כָּלָל, וגם תנא קמא שסובר שאיסור שבירת עצם תלוי האם הקרבן כשר, מודה שאין איסור שבירת עצם בעצם האליה, הואיל ואינה ראויה לאכילה כלל (כסף משנה ומהר"י קורקוס בדעת הרמב"ם קרבן פסח י. ז. וראה שפת אמת בדעת הראב"ד שם).

■ להלכה, אחד השובר את העצם בליל חמשה עשר או מבעוד יום, הרי זה לוקה [כדעת חכמים, לפי אביי] (רמב"ם קרבן פסח י. א.). פסח שהוא נא או מבושל ושבר בו את העצם, לוקה [כדעת חכמים, לפי רב ששת בריה דרב אידן], ואפילו נפסל בטומאה ויציאה וכיוצא בהם, יש בו איסור שבירת העצם, ודוקא כשהיתה לו שעת הכושר קודם שנפסל [כדעת חכמים, לפי רב יוסף] (שם, ו). שבר את עצם האליה אינו לוקה, שהרי אינו ראוי לאכילה [כדעת רבי, לפי רב נחמן בר יצחק. וראה לעיל שיש שפירשו שדין זה הוא גם כדעת חכמים] (שם, ז. וראה ראב"ד וכסף משנה שם. להלכה בדין כזית בשר באבר, ראה להלן פה, א.).

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֵצִים רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר אֵין בּוֹ וְכוּ' - ונחלקו בדעת רבי שאמר שדוקא ביש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת עצם, לרבי יוחנן גם אם יש על האבר כזית בשר שלא במקום שבירת העצם, יש בו איסור שבירת עצם, ולריש לקיש רק אם יש עליו כזית בשר במקום שבירת העצם, יש בו איסור שבירת עצם. ורבי יוחנן סובר כרב אשי (לעיל בסמוך) [שמבואר מדבריו, שרבי פוטר דוקא כשאין על האבר בשר כלל, אבל אם יש עליו כזית בשר שלא במקום שבירת העצם, מודה רבי שחייב], וריש לקיש סובר כרבינא [שמבואר מדבריו, שרבי פוטר גם אם יש עליו כזית בשר שלא במקום שבירת העצם]. ומחלוקת האמוראים היא בדעת רבי, אבל בדעת חכמים כולם מודים שאם יש עליו כזית בשר יש בו איסור שבירת עצם, גם אם אינו במקום שבירת העצם (תוס' ד"ה איתמר. וראה מהרש"א).

הָאֵל פְּסוּל, כיון שנעשה בטומאה, והדין שטומאה דחיה בציבור ולא הותרה, ודין זה אומר שאע"פ שהקרבן פסול, מותר להקריבו (רש"י, ע"פ מקדש דוד קדשים כו, ב.). ומכאן, שפסח הבא בטומאה שנאכל שלא למנוייו, האוכלו עובר עליו גם בלאו של אכילת קדשים פסולים [מלבד איסור אכילת פסח שלא למנויין], שדוקא למנוייו הותר באכילה ונדחה איסורו, אבל שלא למנוייו לא נדחה איסורו, ודינו כשאר קדשים פסולים שאסורים באכילה (מקדש דוד שם).

דְּרַבִּי לֵאקוּלִי קָא אָתִי, וגם הוא מודה לדרשת תנא קמא ב', בכשר ולא בפסול, אלא שבא להוסיף תנאי נוסף, שיהיה ראוי לאכילה, וכיון שפסח הבא בטומאה נחשב קרבן 'פסול', מודה רבי שאין בו איסור שבירת עצם (צל"ח; מנחם משיב נפש. וראה מהרש"א בתוס' ד"ה הג').

אֲבִי אָמַר מִשּׁוּם פֶּקַע - שמא חוס הגחלת יגרם שהעצם תתבקע במקום אחר, ויעבור בכך על איסור שבירת עצם (רש"י). ואף שאם אכן העצם תתבקע, יהיה זה 'דבר שאינו מתכוין', שהרי הנחת הגחלת אינה גורמת בודאי לביקוע העצם, גזרו חכמים שמא יניח על העצם הרבה גחלים, ויהיה זה 'פסיק רישיה', שהנחת הגחלים תגרום בודאי לביקוע העצם (רע"א להלן פה, א.). אמנם, יש שנקטו שהחשש שמא העצם תתבקע הוא מדאורייתא (רש"י להלן פה, א ד"ה ומה, ודבר שמואל כאן בדעתו, וראה ביאורו להלן שם ד"ה ומה. וראה גם קובץ שיעורים אות פז ו-ריא), ויש שביאר, שאם העצם תתבקע יהיה זה בגדר 'מתכוין', כיון שרוצה בהנחת הגחלת על העצם כדי שיעשה בה חור, אף שאינו מתכוין שתתבקע (מנחת שלמה).

ואף שגם אם לא יניח גחלת על העצם ויוציא ממנה את המוח, בלאו הכי יהיה זקוק לבסוף לשבור את העצם, שהרי המוח יעשה לבסוף נותר ויצטרך לשבור את העצם ולהוציאו ולשורפו [ואם כן, לכאורה עדיף להוציא את המוח בזמן היתרו על ידי גחלת, כדי שלא יבוא לידי נותר], רבי לשיטתו שאין איסור שבירת עצם בנותר כיון שהיתה לו שעת הכושר קודם שנפסל [כמבואר בברייתא להלן], ולכן גזרו חכמים שלא להניח גחלת, כדי שלא יעבור על איסור שבירת עצם קודם שנעשה נותר (קהלות יעקב ס. בפ' ראשון). ועוד יש לפרש, שאם ימתין עד שיעשה נותר, יוכל להניח את כל העצם עם המוח במדורה גדולה, וכשכל העצם בתוך האש אינה מתבקעת, ולכן עדיף להמתין שיעשה נותר, מאשר להוציא את המוח על ידי הנחת גחלת, שבזה יש חשש שהעצם תתבקע (שם, בפ' שני).

רַבָּא אָמַר מִשּׁוּם הַפֶּסֶד קִדְשִׁים וְכוּ' - ואף שהמוח עומד להפסד בלאו הכי, שהרי אם לא יוציאוהו מהעצם, יפסל משום נותר, מוטב שיפסל מאילו ולא ישרפנו בידים (רש"י), שאיסור איבוד קדשים הוא גם בדבר שהולך לאיבוד (אבינו נר חרי"מ עד).

וגם אביי מודה שאי אפשר שהגחלת לא תשרוף מעט מהמוח, אלא שסובר שאין לאסור את הנחת הגחלת משום הפסד קדשים מועט כזה (ראה תוס' זבחים צ, ב ד"ה ואחד; תוס' הרשב"א משאנן להלן פה, א), של שריפת מוח שאין בו שיעור כזית (דבר שמואל להלן פה, א, בשם ר"א פראג).

בְּאֶבֶר שִׁינָא מִקְצָתוֹ וְכוּ', חוץ לחומת ירושלים, וצריך לחתוך את החלק שיצא, ונחלקו האם יש בכך איסור שבירת עצם (רש"י). ודוקא שיצא חוץ לחומת ירושלים, שאפילו אם לא הניחו חוץ לחומה נפסל מדין 'יוצא' כדין קדשים קלים, אבל אם יצא רק חוץ לחבורה שנמנה עימם עליו, אינו נפסל מחמת האיסור להוציא